

ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه‌ی پایدار روستایی (مطالعه‌ی موردی: دهستان همگین در بخش مرکزی شهرستان دهقان)

حمید برقی

دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، ایران

زهرا عظیمی یانچشمه

کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، ایران

محمد رضا شفیعی^۱

کارشناس ارشد جغرافیای انسانی، دانشگاه شهیدبهبشتی تهران، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۰۹/۱۱ تاریخ صدور پذیرش: ۱۳۹۷/۰۲/۰۵

چکیده

پژوهش حاضر با هدف ارزیابی عملکرد دهیاری‌های ایجاد شده در روستاهای دهستان همگین واقع در استان اصفهان انجام شده است. روش تحقیق پژوهش، توصیفی تحلیلی است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS استفاده شده، جامعه‌ی آماری شامل ساکنین حوزه‌ی پژوهش (۴۷۰۰ نفر) می‌باشند که به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی و در مجموع ۳۵۰ نفر مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شده، روایی محتوایی پرسشنامه با نظرخواهی از اساتید راهنما و مشاور تأیید شده است. نتایج نشان داد، دهیاران مورد مطالعه روستای همگین نسبت به سایر روستاهای مورد مطالعه از نظر ابعاد مورد مطالعه دارای موفقیت بهتری بوده و کمترین میزان موفقیت دهیاری‌های دهستان همگین در روستای قمیشلو و در زمینه اجتماعی- فرهنگی بوده است. همچنین، نتایج نشان داد مهمترین دلیل عدم موفقیت دهیاران روستاها، عدم مشارکت روستاییان در برنامه‌های مورد نظر است. محدودیت‌های منابع مالی دهیاری‌ها برای انجام امور محوله، یکی از عوامل اصلی محدودیت‌ها و مشکلات در انجام وظایف دهیاری می‌باشد و در این زمینه سازمان باید نسبت به مساعدت مالی از طرف دولت، اخذ عوارض در قبال ارائه خدمات عمومی، استفاده از تسهیلات بانک‌ها و مشارکت مردمی در جهت برطرف کردن این مشکل اقدام نماید.

کلمات کلیدی: دهیاری، مدیریت روستائی، توسعه پایدار، مشارکت، دهستان همگین

مقدمه

اندیشمندان علوم مدیریت معتقدند که مدیریت روستایی باید سبب کاهش مهاجرت روستایی، از بین بردن شکاف اقتصادی - اجتماعی بین شهر و روستا، توسعه‌ی کشاورزی و گسترش فرهنگ خودباوری در مناطق روستایی و کاهش فقر روستایی گردد (رضاییان، ۱۳۸۵: ۲۱) مدیریت روستایی در واقع، فرایند سازماندهی و هدایت جامعه‌ی روستایی از طریق شکل‌دهی سازمان‌ها و نهادهای مسئول در اداره‌ی مناطق روستایی است که نقش مهمی در پیشبرد اهداف توسعه دارند (یاسوری و همکاران، ۱۳۹۵: ۹۱) هدف مدیریت روستایی دستیابی به توسعه و به دنبال آن توسعه‌ی پایدار روستا است. بنابراین در فرآیندهای توسعه‌ی پایدار می‌توان مدیریت روستایی را در سه بعد اصلی اقتصادی، اجتماعی و محیطی در نظر گرفت که هر یک از ابعاد دارای جنبه‌های خاص خود هستند و اهداف مدیریتی در آنها متفاوت است (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۰) یکی از مراحل مهم در فرآیند برنامه‌ریزی ارزیابی طرح‌ها و برنامه‌هاست. ارزیابی نقش بسیار مهم و مؤثری در تصحیح حرکت‌ها و فعالیت‌ها داشته و نقاط قوت و ضعف برنامه‌ها و طرح‌های انجام شده یا در دست اجرا را نشان می‌دهد و مناسب‌ترین روشها و راه‌حل‌ها را در جهت پیشبرد اهداف تعیین می‌کند.

باتوجه به اینکه در دهستان همگین همانند سایر دهستان‌های کشور، در مناطق روستایی دهیاری‌ها به عنوان نهاد مسئول مدیریت توسعه و آبادانی روستاها هستند؛ بررسی عملکرد آنها در منطقه ضروری به نظر می‌رسد. همچنین، از آنجا که یکی از اهداف اساسی توسعه‌ی روستایی افزایش میزان رضایت مندی روستاییان می‌باشد و باتوجه به مشکلات موجود بر سر راه توسعه‌ی روستا و بهبود وضع روستاها و بهبود عملکرد دهیاری‌ها، در این پژوهش تلاش می‌گردد تا رابطه‌ی بین عملکرد دهیاری‌ها و میزان رضایت مندی روستاییان در شاخص‌های مختلف توسعه که مدیریت روستایی می‌تواند بر آن تأثیر بگذارد، شناسایی و مطرح گردد و راهکارهایی برای بهبود عملکرد دهیاری‌ها و افزایش مشارکت مردم در جهت توسعه‌ی پایدار روستاهای دهستان همگین باتوجه به نظر مردم و امکانات و منابع روستاها ارائه گردد. لذا؛ با توجه به مطالب گفته شده، مسئله‌ی اصلی پژوهش حاضر، «در دهستان همگین عملکرد دهیاران در توسعه‌ی پایدار روستایی چگونه بوده است؟»، می‌باشد.

پیشینه نظری تحقیق

مهدوی و نجفی کانی (۱۳۸۴) در مقاله‌ای تحت عنوان «دهیاری‌ها تجربه‌ای دیگر در مدیریت روستاهای ایران» به این نتیجه رسیدند که دهیاری‌ها می‌توانند نقش بسیار مهمی در راستای توسعه روستایی به ویژه بهبود اوضاع کالبدی - فیزیکی روستا ایفا نمایند.

چوپانیان و شعبانعلی فمی (۱۳۸۶) در مقاله‌ای تحت عنوان «عوامل مؤثر بر عملکرد دهیاری‌های استان گیلان» به بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت دهیاری‌ها پرداخته است. بر اساس نتایج به دست آمده، متغیرهایی که بر عملکرد دهیاری‌ها تأثیر معنی‌داری داشتند، به ترتیب عبارت بودند از: همکاری سازمان‌ها، رضایت شغلی دهیار، همکاری شوراهای اسلامی، مشارکت مردمی، میزان شرکت دهیاران در کلاس‌های آموزشی، تجهیزات و امکانات دهیاری، درآمد دهیار، موقعیت مکانی روستا، مشورت دهیار با رهبران محلی و اعضای شورا، داشتن سابقه مدیریت روستایی در خانواده و انگیزه دهیار برای توسعه روستا.

نعمتی و بدری (۱۳۸۶) در مقاله‌ای تحت عنوان «ارزیابی نقش کارکردی نظام نوین مدیریت روستایی مقایسه تطبیقی دهیاری‌های فعال در روستاهای کوچک و بزرگ در استان گلستان» به این نتیجه رسیده است که عوامل ساختاری، اجتماعی و اقتصادی رابطه تنگاتنگی با میزان موفقیت دهیاری در روستاهای کوچک دارد.

ناییجی (۱۳۸۸) در پایان‌نامه‌ای با عنوان «نقش آموزش دهیاران در توسعه روستایی (مطالعه موردی دهیاری‌های بخش چمستان شهرستان نور)» به این نتیجه رسیدند که تحصیلات بالای دهیاران در پیشبرد اهداف توسعه روستایی و مشارکت روستاییان موثر است.

سوری (۱۳۹۰) در پایان‌نامه خود تحت عنوان بررسی و تحلیل عملکرد دهیاران در توسعه روستایی مطالعه موردی: بخش کونانی شهرستان کوه‌دشت به این نتیجه رسید که بین مدیریت روستایی و عملکرد دهیاری از نظر ابعاد (اقتصادی ۳/۴۸، اجتماعی ۳/۱۱ و کالبدی-زیست محیطی ۳/۵۴) رابطه معناداری وجود دارد.

رشیدپور و همکاران (۲۰۱۱) در مقاله‌ای به بررسی نقش مدیریت جامعه محلی به عنوان رویکردی مطلوب در کاهش فقر و توسعه پایدار روستایی مناطق روستایی ایران پرداخته‌اند.

روش شناسی تحقیق

قلمرو جغرافیای تحقیق

منطقه مورد مطالعه دهستان همگین شامل روستای همگین، روستای قمیشلو و روستای دزج واقع در بخش مرکزی شهرستان دهاقان بوده و این دهستان در ۱۲۰ کیلومتری جنوب غرب استان اصفهان، منتهی‌الیه غرب در کوهپایه‌های دامنه رشته کوه‌های زاگرس و در همسایگی شهرستان بروجن قرار دارد.

شکل ۱- موقعیت جغرافیایی دهستان همگین نسبت به استان اصفهان (منبع: سازمان نقشه‌برداری کشور)

روش تحقیق

به منظور انجام تحقیق از روش توصیفی تحلیلی بهره گرفته شده است. در این راستا مبانی اندیشه‌ای مرتبط با موضوع از

منابع داخلی و خارجی به شکل کتاب، مقالات و پایان‌نامه‌ها جمع‌آوری و تدوین گردید. در روش میدانی نیز از ابزار پرسشنامه برای تهیه داده‌ها استفاده شده است. سپس با استفاده از نرم افزار SPSS و آزمون تحلیل واریانس، آزمون t تک نمونه‌ای به تحلیل اطلاعات مربوط به پرسشنامه‌ها پرداخته شده است. در این مطالعه روش نمونه برداری به صورت تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب است. به عبارت دیگر طبقات این مطالعه سه روستای مورد نظر تشکیل داده و متناسب با تعداد جمعیت هرکدام از روستاهای مورد نظر، نمونه‌هایی از آنها انتخاب شده است. جمعیت جامعه مورد مطالعه ۴۷۰۰ نفر است که حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۵۰ نفر به صورت تصادفی انتخاب شدند..

حال با توجه به اینکه جامعه آماری پژوهش شامل روستاهای دهستان همگین می‌باشد (N = ۴۷۰۰). می‌توان به بررسی تعداد نمونه بر اساس جدول زیر پرداخت، لازم به ذکر است که انتخاب نمونه در بین روستاها با انتساب متناسب و به صورت کاملاً تصادفی صورت گرفته است.

جدول ۱- جوامع و نمونه انتخابی هریک از جوامع مورد بررسی

ردیف	روستاهای مورد مطالعه	تعداد اعضاء جامعه	نمونه انتخابی
۱	همگین	۱۴۴۵	۱۰۸
۲	دزج	۱۵۶۸	۱۱۷
۳	قمیشلو	۱۶۸۷	۱۲۵
۴	جمع کل	۴۷۰۰	۳۵۰

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

متغیرها و شاخص‌های تحقیق

در این مطالعه روایی ابزار تحقیق به صورت صوری و با استفاده از نظرخواهی از اساتید راهنما و مشاور و کارشناسان مورد نظر مورد تأیید قرار گرفت. پایایی ابزار تحقیق نیز از طریق آزمون آلفای کرونباخ محاسبه شده است، که نتایج آن در ادامه آورده شده است.

جدول ۲- جوامع و نمونه انتخابی جوامع مورد بررسی

شاخص‌های مورد مطالعه	تعداد گویه‌ها	آلفای کرونباخ
بهداشتی	۱۰	۰/۷۹۸
عمرانی	۱۵	۰/۸۰۲
اجتماعی- فرهنگی	۱۸	۰/۸۶۴
کشاورزی	۱۹	۰/۸۹۱
اقتصادی	۱۰	۰/۸۱۵
کل	۷۲	۰/۸۶۲

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

مبانی نظری تحقیق

متن توسعه روستایی فرایندی چند بعدی است که موضوع آن بهبود و ارتقای کیفیت زندگی اقشار فقیر و آسیب پذیر اجتماع روستایی است. فرایندی که با بهره‌گیری از سازوکارهایی چون برنامه ریزی، سازماندهی، تقویت خود اتکایی فردی و جمعی و ایجاد دگرگونی مناسب در ساختارهای ذهنی و اجتماعی روستاییان تلاش می‌نماید که در آن‌ها قدرت، توان، اختیار بهره‌گیری از قابلیت‌ها و منابع در اختیارشان تقویت نماید تا به واسطه آن بتوانند وضعیت موجودشان را به مناسب و مطلوب‌تر تغییر دهند (ازکیا، ۱۳۸۴، ۳۷).

توسعه روستایی پدیده مستقلی است که در یک دیدگاه کلی با نقش مناطق روستایی در توسعه ملی که در رابطه با ظرفیت تولید نقش تعیین کننده ای دارد، مرتبط است. چون نیاز به تعادل بین شهر با روستا به صورت عام و کشاورزی و صنعت به طور خاص وجود دارد، در اقتصادهای جهانی و یکپارچه این تعادل ممکن است تنها در یک واحد گنجانده شود که آن از تشکیلات اجتماعی منفرد و متمایز بسیار وسیع‌تر خواهد بود و در نتیجه کارکردهای متفاوتی را خواهند داشت (Berger, 1994: 2). توسعه روستایی ارتقای اقتصادی و اجتماعی مردم روستایی، افزایش مشارکت در تصمیم‌گیری‌های سیاسی، رفع نیازها در دوره‌های بلند مدت و کوتاه مدت است. همچنین، می‌بایست مردم روستایی به خصوص روستاییان فقیر از مزایای توسعه بهره‌مند شوند (Clever, 1997: 2).

اگر توسعه روستایی را فرایند افزایش انتخاب مردم، گسترش دموکراتیک، توانمند سازی مردم به منظور تصمیم‌گیری برای شکل دهی به فضای زیست، افزایش رفاه و خوشبختی، گسترش فرصت‌ها و ظرفیت‌های بالقوه، توانمند سازی زنان، فقرا و دهقانان مستقل و آزاد برای سازماندهی فضای زیست خویش و همچنین توانایی برای انجام کار گروهی بدانیم، می‌توان گفت که در نظریه‌های جدید توسعه، توانمند سازی در حکم کانون و پارادایم جدید است و باید توجه داشت توانمند سازی از ارکان اصلی مدیریت و توسعه روستایی است. خوداتکایی مردمی، آزادسازی فرهنگی، دسترسی به حقوق در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، خودکفایی در تا مین مواد غذایی، دسترسی به درآمدها، دارایی‌ها و تسهیلات اعتباری، دسترسی به دانش و فناوری و وجود فضای مشارکتی در تمام جنبه‌های تلاش انسانی از پیش شرط‌های توانمند سازی محسوب می‌شوند (افتخاری، ۱۳۸۵، : ۳۴).

با توجه به بازیگران و نقش آفرینان اصلی در فرایند مشارکت یعنی مردم، سازمان‌های دولتی و سازمان‌های غیر دولتی، مشارکت تعاملی می‌تواند مبنای راهبرد برنامه ریزی مشارکتی در اجتماعات روستایی قلمداد شود. مشکل اصلی در اجرای دیدگاه‌های مشارکتی، وجود موانع ساختاری برای تحقق مشارکت ساختاری است که وجود آن‌ها باعث می‌شود شبیه سازی از مشارکت به وجود آید، یعنی به ظاهر سخن از مشارکت است، ولی تأسیسات اساسی توسط افراد غیر روستایی و یا حداکثر توسط نخبگان روستایی اتخاذ می‌شود (رضوانی، ۱۳۸۳، : ۱۰۸).

امروزه همه دست‌اندرکاران و دلسوزان امر توسعه روستایی که بیش از هر چیز بر ارتقای سطح زندگی روستائیان در تمام ابعاد تأکید دارند بر توسعه اقتصادی به همراه توسعه اجتماعی، فرهنگی و سیاسی توجه دارند؛ و از این رو مشارکت مفهومی است که در برگیرنده تمامی ابعاد خواهد بود و به رشد متوازن تمامی جنبه‌های زندگی روستائیان خواهد انجامید (ازکیا، ۱۳۸۴، : ۳۷).

توسعه پایدار روستایی یکی از اهداف اساسی سیاست‌گذاری‌های کلان در همه کشورها و به خصوص در ایران است. چه توسعه پایدار یک مفهوم کلی و در ارتباط با ابعاد مختلف زندگی روستاییان و همچنین رابطه این ابعاد با محیط پیرامون می‌باشد. مدیران روستایی از طریق هدایت و ظرفیت سازی در جوامع روستایی قادر به پیاده سازی توسعه پایدار در روستاها می‌باشند (Rashidpour et al, 2001: 175). در فرایند توسعه پایدار می‌توان مدیریت روستایی را در سه بعد اصلی اقتصادی، اجتماعی و محیطی در نظر گرفت (Tanguay et al, 2010: 408) که هر یک از این ابعاد دارای جنبه‌های خاص خود هستند. در سیستم جدید مدیریتی کشور، مدیریت روستاها به شوراها و دهیاری‌ها سپرده شده است. مدیریت روستایی در فرایند توسعه روستایی یکپارچه و پایدار نقش اساسی دارد. مدیریت روستایی در واقع فرایند سازماندهی و هدایت جامعه و محیط

روستایی از طریق شکل دادن به سازمان‌ها و نهادهاست. این سازمان‌ها و نهادها، ابزار یا وسایل تا مین هدف‌های جامعه روستایی هستند. هدف‌هایی که مردم آن را ترسیم می‌کنند و می‌پذیرند. همچنین مدیریت توسعه روستایی فرایند چندجانبه‌ای است که شامل سه رکن مردم، دولت و نهادهای عمومی هستند. در این فرایند با مشارکت مردم و از طرق تشکیلات و سازمان‌های روستایی برنامه‌ها و طرح‌های توسعه روستایی تدوین و اجرا گردیده و تحت نظارت و ارزشیابی قرار می‌گیرد (رضوانی، ۱۳۸۳، : ۲۱۱).

تشکیل شوراهای اسلامی در نواحی روستایی، اقدامی بسیار موثر در فرایند مردم‌سالاری و مشارکت مردم در سرنوشت خویش محسوب می‌شود. در نواحی روستایی که در چند دهه اخیر خلأ مدیریت وجود داشت، تشکیل شوراهای و به تبع آن تأسیس دهیاری اهمیت بسیار بیشتری نسبت به نواحی شهری دارد، چرا که شوراهای توانسته‌اند، خلأ مدیریت را در روستاها پر کنند (رضوانی، ۱۳۸۳، : ۲۱۱). شوراهای اسلامی به عنوان یک نهاد قانون‌گذاری در مقیاس کوچک و محلی می‌توانند کمبودهای موجود در روستای خویش را به خوبی شناخته و نسبت به آن‌ها برنامه‌ریزی نمایند و حتی در انعکاس موانع و مشکلات توسعه روستای مربوطه را به شورای بخش در سرلوحه کار خود قرار می‌دهند، تا تصمیم‌گیری‌های لازم راجع به این مشکلات در رده‌های بالای مدیریتی انجام گیرد

یافته‌های تحقیق

ویژگی‌های فردی

توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سن در جدول (۳) ارائه شده است. بر اساس نتایج به‌دست آمده، میانگین سنی افراد مورد مطالعه برابر با ۳۸/۱۴ سال بوده و اکثریت آن‌ها در رده سنی بیشتر از ۴۰ سال قرار دارند. علاوه بر این‌ها، کمترین و بیشترین سن مربوط به پاسخگویان، ۲۲ و ۵۶ سال بود.

جدول ۳. توزیع فراوانی سنی پاسخگویان مورد مطالعه

سن	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
زیر ۲۵ سال	۲۱	۶	۶
۲۵ تا ۳۰ سال	۹۵	۲۷/۱	۳۳/۱
۳۰ تا ۳۵ سال	۵۳	۱۵/۱	۴۸/۳
۳۵ تا ۴۰ سال	۴۵	۱۲/۹	۶۱/۱
بیشتر از ۴۰ سال	۱۳۶	۳۸/۹	۱۰۰
جمع کل	۳۵۰	۱۰۰	-

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

جدول شماره (۴) توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت را نشان می‌دهد. بر اساس اطلاعات به دست آمده ۱۹/۴ درصد نمونه مورد مطالعه، زن و ۸۰/۶ درصد آن‌ها مرد بودند.

جدول ۴. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت

طبقه	فراوانی	درصد	مد یا نما
زن	۶۸	۱۹/۴	
مرد	۲۸۲	۸۰/۶	
کل	۳۵۰	۱۰۰	-

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

در این بخش به بررسی وضعیت سواد افراد مورد مطالعه پرداخته شده است. بر اساس نتایج جدول (۵)، سطح تحصیلات اکثریت پاسخگویان (۳۱/۷) در حد دبیرستان است. همچنین، ۱۹/۴ درصد کمتر از دبیرستان، ۲۷/۴ درصد تحصیلاتی در سطح دیپلم، ۱۳/۷ درصد در سطح لیسانس و ۷/۷ درصد نیز دارای تحصیلات در سطح لیسانس و بالاتر هستند.

جدول ۵. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان تحصیلات

سطح تحصیلات	فراوانی	درصد	مد
کمتر از دبیرستان	۶۸	۱۹/۴	—
دبیرستان	۱۱۱	۳۱/۷	دبیرستان
دیپلم	۹۶	۲۷/۴	—
لیسانس	۴۸	۱۳/۷	—
لیسانس و بالاتر	۲۷	۷/۷	—
جمع کل	۳۵۰	۱۰۰	—

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

بر اساس نتایج جدول (۶)، ۵۷/۷ درصد از افراد مورد مطالعه عنوان کرده‌اند که دارای شغلی در زمینه کشاورزی هستند. همچنین، ۱۶ درصد شاغل بخش دولتی بوده و ۱۰/۳ درصد از افراد مورد مطالعه نیز عنوان کرده که دامدار هستند.

جدول ۶. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب شغل فرعی

شغل	فراوانی	درصد	مد
شاغل بخش دولتی	۵۶	۱۶	—
کشاورزی	۲۰۲	۵۷/۷	کشاورزی
دامداری	۳۶	۱۰/۳	کشاورزی
آزاد	۳۰	۸/۶	—
سایر	۲۶	۷/۴	—
جمع کل	۱۰۰/۰	—	—

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

فرضیات تحقیق

در این تحقیق بر اساس ضرورت توجه به نقش دهیاری‌ها در توسعه روستایی، با سه فرضیه مواجه هستیم. فرضیه اول اینکه به نظر می‌رسد بیشترین میزان موفقیت دهیاری‌های دهستان همگین در روستای همگین و در زمینه عمرانی بوده است به عبارتی در این فرضیه محقق به دنبال این است که بیشترین میزان موفقیت دهیاری‌ها در کدام روستاهای منطقه و در چه زمینه‌هاست.

فرضیه دوم بر این اساس است که به نظر می‌رسد کمترین میزان موفقیت دهیاری‌های دهستان همگین در روستای قمیشلو و در زمینه اجتماعی - فرهنگی بوده است.

فرضیه سوم نیز عبارت است از به نظر می‌رسد عمده‌ترین دلایل موفقیت دهیاری‌های دهستان همگین مشارکت روستاییان در برنامه‌های مورد نظر بوده است.

برای بررسی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه روستاها، یک نوع پرسشنامه تهیه گردید. پرسشنامه شامل دو قسمت جداگانه بوده یک قسمت مربوط به مشخصات فردی پاسخگویان شامل سن، جنس، تأهل و غیره... می‌باشد که یافته‌های توصیفی ما را شامل می‌شود و یک قسمت مربوط به آزمون فرضیه‌ها است.

آزمون فرضیات

فرضیه اول

جهت بررسی فرضیه اول تحقیق و به عبارتی جهت بررسی اینکه بیشترین میزان موفقیت دهیاری‌ها در کدام روستاهای منطقه و در چه زمینه‌هایست، در ابتدا برای بررسی اینکه دهیاران مورد مطالعه در چه زمینه‌ای دارای بیشترین موفقیت از نظر افراد مورد مطالعه بوده‌اند، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است که نتایج آن در ادامه نشان داده شده است.

بر اساس آزمون t تک نمونه‌ای، عدد ۳ به عنوان میانه نظری با میانگین موفقیت دهیاران دهستان همگین در زمینه شاخص‌های مورد مطالعه مقایسه گردید. با توجه به نتایج جدول (۷) مشاهده می‌شود که t به دست آمده برای همه‌ی شاخص‌های مورد مطالعه معنی‌دار بوده، و علامت منفی مربوط به شاخص‌های اقتصادی، عمرانی، کشاورزی و اجتماعی - فرهنگی نشان می‌دهد میانگین متغیر مورد بررسی کوچکتر از میانه‌ی نظری یا نمره‌ی ملاک می‌باشد. به عبارتی میانگین موفقیت دهیاران دهستان همگین در زمینه فعالیت‌های مربوط به شاخص‌های ذکر شده از میانه‌ی نظری مورد نظر در سطح ۹۵ درصد معنی‌داری (یا خطای ۵ درصد) کوچکتر است. بنابراین، وضعیت موفقیت دهیاران دهستان همگین در زمینه فعالیت‌های اقتصادی کوچکتر از حد متوسط ارزیابی می‌شود و می‌توان عنوان کرد، دهیاران مورد مطالعه در زمینه فعالیت‌های مربوط به شاخص‌های ذکر شده اصلاً موفق عمل نکرده‌اند. همچنین، می‌توان عنوان کرد که دهیاران مورد مطالعه تنها در زمینه شاخص‌های بهداشتی تاحدودی موفق عمل کرده‌اند.

جدول ۷. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای وضعیت کلی موفقیت دهیاران دهستان همگین در زمینه شاخص‌های مورد مطالعه

95% Confidence Interval of the Difference		Mean Difference	sig	df	t	
Upper	Lower					
-۰/۵۵۵	-۰/۷۴۲	-۰/۶۴۸	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۱۲/۰۹	اقتصادی
-۰/۶۹۳	-۰/۹۶۳	-۰/۸۲۸	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۱۳/۶۵	اجتماعی - فرهنگی
-۰/۰۳۳	-۰/۵۷۸	-۰/۴۵۴	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۷/۲۱	عمرانی
-۰/۱۶۸	-۰/۳۵۷	-۰/۲۶۲	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۵/۴۵	کشاورزی
۰/۲۰۰۳	۰/۰۱۳	۰/۱۰۸	۰/۰۲۵	۳۴۹	۲/۲۵	بهداشتی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

جهت بررسی بخش اول فرضیه اول مورد مطالعه و به عبارتی اینکه موفقیت دهیاری‌ها در کدام روستاهای دهستان همگین بیشتر بوده است؟ از تحلیل واریانس (F فیشر) استفاده گردید. نتایج نشان داد در بعد اقتصادی بین روستاهای مورد بررسی تفاوت معناداری وجود ندارد و همه روستاهای منطقه در سطح مشابهی قرار دارند. برعکس بعد اقتصادی، تفاوت بین روستاهای دهستان همگین منطقه در چهار بعد اجتماعی - فرهنگی، عمرانی، کشاورزی و بهداشتی معنی‌دار بود (جدول ۸). به عبارتی، حداقل میانگین یکی از روستاهای مورد مطالعه، متفاوت از دیگر روستاها در چهار بعد مذکور می‌باشد. لذا با توجه به آن، فرضیه صفر (H_0) تساوی میانگین موفقیت دهیاری‌ها در بین روستاهای مورد مطالعه در ابعاد مذکور رد شده و فرضیه مخالف (H_1) پذیرفته می‌شود. همان‌طور که مشاهده می‌شود، با استفاده از تحلیل واریانس مشخص شد که بین روستاهای مورد مطالعه از نظر میزان موفقیت دهیاری‌ها تفاوت معنی‌داری در سطح ۰/۹۵ درصد وجود دارد. اما تنها با استفاده از تحلیل واریانس نمی‌توان مشخص نمود که این تفاوت‌ها بین کدام یک از گروه‌ها یا روستاها می‌باشد. لذا، در این مطالعه برای مشخص شدن اختلافات سطح روستاهای مورد مطالعه از نظر میزان موفقیت دهیاری‌ها، از آزمون دانکن استفاده شده است (جدول ۸)

جدول ۸. مقادیر محاسبه شده با استفاده از تحلیل واریانس برای شاخص‌های مورد مطالعه

شاخص‌ها	واریانس	مجموع مربعات	df	میانگین مربعات	F	sig
اقتصادی	بین گروهی	۳۷۶۴	۲	۱/۲۵۵		
	درون گروهی	۲۶۷۷۲۶	۳۴۹	۰/۷۰۳	۱/۷۸۶	۰/۱۴۹
	مجموع	۲۷۱/۴۹۱	۳۵۱	-		
کشاورزی	بین گروهی	۱۴/۵۴۸	۲	۴/۸۴۹		
	درون گروهی	۲۹۲/۲۴۲	۳۴۹	۰/۷۶۷	۶/۳۲۲	۰/۰۰۰
	مجموع	۳۰۶/۷۹۰	۳۵۱	-		
عمرانی	بین گروهی	۹/۰۷۳	۲	۳/۰۲۴		
	درون گروهی	۲۴۰/۸۹۰	۳۴۹	۰/۶۳۲	۴/۷۸۴	۰/۰۰۳
	مجموع	۲۴۹/۹۶۴	۳۵۱	-		
اجتماعی - فرهنگی	بین گروهی	۲۲/۹۸۲	۲	۷/۶۶۱		
	درون گروهی	۱۹۹/۰۸۰	۳۴۹	۰/۵۲۳	۱۴/۶۶۱	۰/۰۰۰
	مجموع	۲۲۲/۰۶۲	۳۵۱	-		
بهداشتی	بین گروهی	۹/۲۱۴	۲	۳/۰۷۱		
	درون گروهی	۲۶۵/۸۳۵	۳۴۹	۰/۶۹۸	۴/۴۰۲	۰/۰۰۵
	مجموع	۲۷۵/۰۴۹	۳۵۱	-		

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

آزمون دانکن جایگاه هر روستا را در منطقه به لحاظ عوامل مورد بررسی، با استفاده از میانگین رتبه‌ای، در گروه‌های همگن نشان می‌دهد (جدول ۹). همان‌طور که مشاهده می‌شود در بعد بهداشتی روستای دزج با میانگین رتبه‌ای ۲/۶ در سطح ضعیف و روستای همگین با میانگین رتبه‌ای ۳/۲ در بالاترین جایگاه واقع شده‌است. در بعد کشاورزی، روستای دزج با میانگین ۲/۲ در پایین‌ترین رتبه و روستای همگین با میانگین ۲/۷ در بالاترین رتبه قرار گرفته است. همچنین، به لحاظ بعد عمرانی نتایج نشان داد، روستاهای دزج و قمیشلو در یک طبقه همگن قرار گرفته و همچنین روستای همگین در رتبه‌ای مناسب‌تری در این بعد قرار دارد.

بررسی بعد اجتماعی - فرهنگی موفقیت عملکرد دهیاران دهستان همگین نشان می‌دهد که دو روستای دزج و قمیشلو به ترتیب با میانگین رتبه‌ای ۱/۳ و ۱/۴، در سطح ضعیف و روستای همگین با میانگین رتبه‌ای ۲/۷ در سطح نسبی بالاتری در قیاس با دو روستای مذکور واقع شده‌اند. همچنین، نتایج نشان داد در ابعاد اقتصادی با توجه به اینکه نتایج جدول (۹) نشان داد که هیچ اختلافی روستاهای مورد مطالعه وجود ندارد، نتایج جدول (۹) نیز این موضوع را تایید می‌کند.

جدول ۹. طبقه‌بندی روستاهای مورد مطالعه بر اساس ابعاد مورد مطالعه

بهداشتی	معناداری طبقات در سطح آلفا ۰/۰۵		کشاورزی	معناداری طبقات در سطح آلفا ۰/۰۵		عمرانی	معناداری طبقات در سطح آلفا ۰/۰۵	
	تعداد	سطح		تعداد	سطح		تعداد	سطح
همگین	۱۰۸	۳/۲	همگین	۱۰۸	۲/۷	همگین	۱۰۸	۲
همگین	۱۲۵	۳	همگین	۱۲۵	۲/۵	همگین	۱۲۵	۱/۵
همگین	۱۱۷	۲/۶	همگین	۱۱۷	۲/۲	همگین	۱۱۷	۱/۴
همگین	۱۰۸	۳/۲	همگین	۱۰۸	۲/۷	همگین	۱۰۸	۲
همگین	۱۰۸	۲/۷	همگین	۱۰۸	۲/۷	همگین	۱۰۸	۲
همگین	۱۱۷	۱/۳	همگین	۱۱۷	۲/۵	همگین	۱۱۷	۲/۵
همگین	۱۲۵	۱/۴	همگین	۱۲۵	۲/۷	همگین	۱۲۵	۲/۷
همگین	۱۰۸	۲/۷	همگین	۱۰۸	۲/۷	همگین	۱۰۸	۲/۷

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

بنابراین، براساس نتایج بدست آمده می‌توان عنوان کرد که دهیاران مورد مطالعه روستای همگین نسبت به سایر روستاهای مورد مطالعه از نظر ابعاد مورد مطالعه دارای موفقیت بهتری بوده‌اند.

فرضیه دوم

به نظر می‌رسد کمترین میزان موفقیت دهیاری‌های دهستان همگین در روستای قمیشلو و در زمینه اجتماعی - فرهنگی بوده است.

برای بررسی فرضیه سوم تحقیق از نتایج جداول ۹ تا ۱۲ که در بخش قبلی آمده است استفاده شده است. همان‌طور که از جدول (۷) مشاهده می‌شود دهیاران مورد مطالعه از نظر افراد مورد مطالعه تقریباً در اکثریت ابعاد مورد نظر دارای موفقیت قابل قبولی نبوده‌اند و این عدم موفقیت در بعد اجتماعی - فرهنگی ($t = -13/65$) بیشتر قابل وضوح است. همچنین، براساس نتایج جدول (۱۰) همان‌طور که مشاهده می‌شود در بعد اجتماعی - فرهنگی روستای قمیشلو دارای کمترین میانگین رتبه‌ی (۱/۳) می‌باشد. بنابراین براساس نتایج ارائه شده می‌توان عنوان کرد فرض تحقیق مبنی بر اینکه کمترین میزان موفقیت دهیاری‌های دهستان همگین در روستای قمیشلو و در زمینه اجتماعی - فرهنگی بوده است، مورد پذیرش قرار می‌گیرد.

فرضیه سوم

به نظر می‌رسد عمده‌ترین دلایل عدم موفقیت دهیاری‌های دهستان همگین عدم مشارکت روستاییان در برنامه‌های مورد نظر بوده است.

برای بررسی فرضیه اصلی ۳، در ابتدا وضعیت توصیفی کلی دلایل عدم موفقیت دهیاران دهستان همگین در زمینه شاخص‌های مختلف مورد نظر بررسی شده که نتایج آن در جدول ۶-۵ نشان داده شده است، سپس با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای فرضیه مورد نظر مورد آزمون قرار گرفته است. چنانکه در جدول (۱۰) مشاهده می‌شود، به‌صورت کلی از دیدگاه افراد مورد مطالعه دهستان همگین، عدم استفاده از مدیریت مشارکتی (میانگین ۳/۱۷ و انحراف معیار ۱/۱۳)، عدم استمرار بخشی به فرصت‌های موجود (میانگین ۳/۵۱ و انحراف معیار ۱/۰۷) و عدم داشتن رابطه‌ای منطقه‌ای با سایر نهادها (میانگین ۳/۴۶ و انحراف معیار ۱/۱۶) به ترتیب دارای بیشترین ارزش بوده‌اند.

جدول ۱۰. ارزیابی وضعیت کلی دلایل عدم موفقیت دهیاران دهستان همگین

ردیف	میانگین	انحراف معیار	تاریخ	میانگین	انحراف معیار	تاریخ	میانگین	انحراف معیار	تاریخ	توضیحات
۱	۰/۳۰۴	۱/۰۷	۳/۵۱	۱۶	۴۳/۵	۲۲	۱۳/۴	۵/۱		عدم استفاده از مدیریت مشارکتی
۲	۰/۳۳۵	۱/۱۶	۳/۴۶	۲۲/۴	۳۰/۴	۲۳/۳	۱۹/۵	۴/۵		عدم استمرار بخشی به فرصت‌های موجود
۳	۰/۳۵۶	۱/۱۳	۳/۱۷	۸/۹	۸/۶	۲۹/۴	۲۴/۵	۲۸/۷		عدم داشتن رابطه‌ای منطقه‌ای با سایر نهادها
۴	۰/۳۳۳	۱/۲۳	۳/۳۸	۲۱/۴	۳۰/۷	۱۹/۵	۲۱/۴	۷		عدم توجه به اصل فراگیر بودن (همه افراد را با یک دید نگاه کند)
۵	۰/۳۷۱	۱/۲۸	۳/۴۵	۲۲/۴	۳۵/۵	۲۰/۴	۸/۹	۱۲/۸		عدم توجه به اصل مردم‌گرایی
۶	۰/۳۷۱	۱/۲۲	۳/۲۹	۱۹/۴	۳۳/۷	۳۵/۴	۹/۷	۱۱/۷		عدم توجه به اصل خوداتکالی (انکا به مردم و منابع روستا)
۷	۰/۳۷۵	۱/۱	۲/۹۴	۳/۱	۳۴/۶	۲۹/۴	۱۸/۹	۱۴		عدم توجه به مدیریت واحد روستا (عدم متمرکز بودن مدیریت روستا در خود روستا)

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

بر اساس آزمون t تک نمونه‌ای، عدد ۳ به‌عنوان میانه نظری با میانگین دلایل عدم موفقیت دهیاران دهستان همگین در زمینه فعالیت‌های مورد نظر مقایسه گردید. با توجه به نتایج جدول (۱۱) مشاهده می‌شود که t به‌دست آمده معنی‌دار بوده، و

علامت مثبت (بغیر از متغیر عدم توجه به مدیریت واحد روستا) نشان می‌دهد میانگین متغیرهای مورد بررسی بزرگتر از میانه‌ی نظری یا نمره‌ی ملاک می‌باشد. به عبارتی میانگین دلایل عدم موفقیت دهیاران دهستان همگین در زمینه فعالیت‌های مورد نظر از میانه‌ی نظری مورد نظر در سطح ۹۵ درصد معنی‌داری (یا خطای ۵ درصد) بزرگتر است. بنابراین، باتوجه به نتایج جدول (۱۰) و (۱۱) می‌توان عنوان کرد که مهمترین دلیل عدم موفقیت دهیاران روستاهای مورد مطالعه عدم مشارکت روستائیان در برنامه‌های مورد نظر است. لذا فرض تحقیق پذیرفته می‌شود.

جدول ۱۱. نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای وضعیت کلی دلایل عدم موفقیت دهیاران دهستان همگین

95% Confidence Interval of the Difference		Mean Difference	sig	df	t	Test Value = 3
Upper	Lower					
۰/۹۳	۰/۲۷۵	۰/۵۱	۰/۰۰۰	۳۴۹	۱۲/۳۸	عدم استفاده از مدیریت مشارکتی
۰/۴۷۵	۰/۲۵	۰/۴۶	۰/۰۰۰	۳۴۹	۷/۳۵	عدم استمرار بخشی به فرصت‌های موجود
۰/۳۲۳	۰/۰۸۲	۰/۱۷	۰/۰۰۱	۳۴۹	۳/۳	عدم داشتن رابطهای منطقه‌ای با سایر نهادها
۰/۵۷۴	۰/۱۶۳	۰/۳۸	۰/۰۰۰	۳۴۹	۸/۷۳	عدم توجه به اصل فراگیر بودن
۰/۲۰۰۳	۰/۰۱۳	۰/۴۵	۰/۰۰۵	۳۴۹	۳/۲۵	عدم توجه به اصل مردم‌گرایی
۰/۵۰۹	۰/۱۵۴	۰/۲۹	۰/۰۰۰	۳۴۹	۷/۳۶	عدم توجه به اصل خوداتکالی
-۰/۴۹۶	-۰/۸۶	-۰/۱۶	۰/۰۰۰	۳۴۹	-۹/۳	عدم توجه به مدیریت واحد روستا

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶

جمع بندی و نتیجه‌گیری

مدیریت محلی در قالب شوراهای اسلامی روستایی و دهیاری‌ها، که با داشتن وجهه قانونی در عرصه روستا فعالیت می‌کنند، نقش و جایگاه مؤثری برای ورود به عرصه تهیه و اجرای طرح‌های توسعه کالبدی دارند. با توجه به وظایفی که مدیران روستایی دارند، ایفای نقش مؤثر در این زمینه از آنها انتظار می‌رود. هدف از بررسی عملکرد دهیاری‌ها سنجش تأثیر مدیریت نوین روستایی در توسعه روستایی می‌باشد. نقش دهیاری‌ها در مدیریت توسعه روستایی به طور مشخص در وظایف آن‌ها آورده شده است. یکی از عوامل مهم در جلب مشارکت مردم در توسعه محلی میزان موفقیت دهیاری‌ها در انجام وظایف قانونی آن‌ها است. اگر زمینه‌های توسعه روستایی را در بخش‌های فعالیت‌های عمرانی، اقتصادی، فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی در نظر بگیریم در این بخش‌ها زمینه‌های همکاری و تعامل گسترده‌ای بین دهیاری، شورا و مردم می‌تواند برقرار باشد. در این تحقیق به بررسی نقش دهیاری‌ها در توسعه روستایی پرداخته که نتیجه آن رضایت بخش نبوده و نشان‌دهنده نیاز هرچه بیشتر این نهادها به داشتن برنامه و مدیریت علمی است.

در زمینه نتایج بدست آمده، به صورت کلی می‌توان به مواردی از این قبیل اشاره نمود: دهیار و دهیاری با مشکل تأمین مالی روبرو بوده و همین امر باعث شده است که در طول زمان و کم کم آثار آن در ناتوانی انجام بسیاری از اهداف و برنامه‌ها نشان داده شود. در این زمینه، باتوجه به عدم پیش‌بینی منبع مطمئن و دائمی مالی برای دهیاری‌ها، به ناچار بعضی از هزینه‌ها برعهده روستائیان و به صورت مشارکتی صورت می‌پذیرد و از طرفی باتوجه به فقر و تنگدستی بسیاری از روستائیان منطقه مورد مطالعه، به صورت مستقیم نارضایتی روستائیان افزایش یافته و حتی در بعضی از موارد قابل پیش‌بینی است. یکی از مسائل دیگری که می‌توان گفت در نهایت باعث ضعف دهیار و حتی نارضایتی روستایی از آن خواهد شد، تنهایی دهیار در انجام وظایف محوله است. در این مورد اگر مشارکت هرچه بیشتر و کافی روستائیان در وظایف دهیاران پیش‌بینی شده و مورد استفاده قرار گیرد (همانند کدخدای سابق) می‌توان انتظار موفقیت هرچه بیشتر دهیاران را داشت.

منابع

- ازکیا، محمد و غفاری، غلام رضا. (۱۳۸۳). توسعه روستایی با تاکید بر جامعه روستایی ایران، تهران: انتشارات نی.
- افتخاری، علی رکن الدین. (۱۳۸۵). جایگاه روستا در برنامه ریزی کلان. تهران: انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.
- افتخاری، علی رکن الدین. کلانتری، خلیل و عینالی، جواد. (۱۳۸۶). نگرشی نو به مدیریت روستایی با تأکید بر نهادهای تأثیرگذار، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۰، شماره ۲، صص ۱-۳۱.
- چوپانیان، شمس. سجاسی قیداری، حمدالله و شعبانعلی فمی، حامد. (۱۳۸۶). عوامل موثر بر عملکرد دهیارهای استان گیلان، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۰، شماره ۲.
- رضاییان، علی. (۱۳۸۵). مبانی سازمان مدیریت. تهران: انتشارات سمت.
- ازکیا، محمد. (۱۳۸۴). مقاله‌ای بر جامعه شناسی توسعه روستایی. تهران: انتشارات اطلاعات.
- رضوانی، محمدرضا. (۱۳۸۳). مقاله‌ای بر برنامه ریزی توسعه روستایی در ایران. تهران: انتشارات قومس.
- سوری، فهیمه. (۱۳۹۰). ارزیابی عملکرد مدیران روستایی، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، دانشکده جغرافیا و برنامه ریزی محیطی.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۰). سرشماری عمومی نفوس و مسکن استان اصفهان. تهران: مرکز آمار ایران.
- مرکز آمار ایران، (۱۳۹۵). سرشماری عمومی نفوس و مسکن استان اصفهان. تهران: مرکز آمار ایران.
- مهدوی، محمود و نجفی کانی، علی اکبر. (۱۳۸۴). تجربه ای دیگر در مدیریت روستاهای ایران، نمونه موردی دهیاری‌های استان آذربایجان غربی. فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی. شماره ۵۳.
- ناییجی، محمد. (۱۳۸۸). نقش آموزش دهیاران در توسعه روستایی نمونه موردی دهیاری‌های بخش چمستان شهرستان نور. پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه شهید بهشتی تهران.
- نعمتی، محمد و بدری سید علی. (۱۳۸۶). ارزیابی نقش کارکردی نظام نوین مدیریت روستایی، مقایسه تطبیقی دهیاری‌های فعال در روستاهای کوچک و بزرگ مورد گلستان، نشریه پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۹.
- یاسوری، محمد. رمضانزاد، یزدان و شایان، حمید. (۱۳۹۵). سنجش و تحلیل عوامل مؤثر بر مشارکت مردم در فرایند مدیریت روستایی با تأکید بر شوراهای (مطالعه موردی: شهرستان تالش) دهستان اسالم. پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، دوره ۱۸، شماره ۱، صص ۸۹-۱۰۴.
- Berger, GU, (1994) Social structure and rural development in the third world, Cambridge University.
- Cleavar Kevin, (1997) Rural development strategies, for poverty reduction and environmental production in sub- sahran Africa, the world Bank Washington DC.
- Rashidpour Loghman, Farajallah Hosseini Seyed Jamal and Mirdamadi Seyed Mahdi (2011) , Local Community Based Management as a Good Governance Approach to Rural Poverty Reduction and Sustainable Development in Iran, American-Eurasian J. Agric. & Environ. Sci, 10 (2) : 174-179.
- Tanguay, G. A., Rajaonson, J., Lefebvre, J. F., Lanoie, P., (2010) , Measuring the sustainability of cities: An analysis of the use of local indicators, Journal of Ecological Indicators, Vol. 10, pp 407-418 .